

EXAMENSARBETE

Hösten 2005

Lärarytildningen

**”Den finns runtom hela tiden
nästan”
Musik i ungas vardag**

Författare

Caiza Lundmark
Jennie Persson

Handledare

Bo Nilsson

www.hkr.se

”Den finns runtom hela tiden nästan”

Musik i ungas vardag

Abstract

Uppsatsens syfte är att belysa barn och ungas användande av musik i sin vardag. Tidigare forskning belyser musikens roll i barns och ungas identitetsskapande och hur viktigt det är att skolan tar tillvara på elevernas musikaliska erfarenheter. Enkäter besvarades av 83 barn i åldern 10-12 år och intervjuer gjordes med 6 barn i åldern 10-11år. Undersökningen visar att musiken används mycket på fritiden och till viss del även i skolan, dock inte så mycket som barnen önskar. De vill använda "sin egen" musik mer i skolan. Barnen har musik omkring sig under stora delar av dagen och musiken verkar så självklar för barnen att de inte är medvetna om hur mycket de egentligen använder den och hur betydelsefull den är för dem.

Ämnesord: Populärkultur, musik, tweenies, musikanvändning, skola, fritid

INNEHÅLL

1. INLEDNING.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte.....	5
2. LITTERATURGENOMGÅNG.....	6
2.1 Styrdokument.....	6
2.1.1 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94).....	6
2.2.2 Kursplanen i musik.....	6
2.2 Musik och samhälle.....	6
2.3 Musikens roll och identitetsskapande.....	7
2.4 Populärkulturen och skolan.....	9
2.5 Problemformulering.....	12
3. METOD.....	13
3.1 Val av metod.....	13
3.1.1 Enkätundersökning.....	13
3.1.2 Kvalitativ intervju.....	13
3.2 Etiska aspekter.....	14
3.3 Urval.....	14
3.4 Genomförande.....	15
3.5 Analys av enkäter och intervjuer.....	16
3.6 Metoddiskussion.....	16
4. RESULTAT.....	17
4.1 Musik i skolan.....	17
4.2 Musik på fritiden.....	18
4.3 Redskap för musikanvändande.....	19
4.4 Musik och humör.....	19
4.5 Musikens estetik.....	20
4.6 Musikens betydelse.....	21
4.7 Prioriteringar.....	22
4.8 Sammanfattning av resultat.....	22
5. DISKUSSION.....	22
5.1 Slutsats.....	27
6. SAMMANFATTNING.....	28
REFERENSLISTA.....	29

Bilagor

Förord

Vi vill tacka alla barn som deltagit i vår undersökning och lärare och föräldrar som har gett oss tillåtelse till detta. Vi vill även tacka vår handledare Bosse för hjälp och vägledning, Caroline för att hon korrekturläste och familjen Larsson-Sandell för hjälp med enkätundersökningen i musikklassen. Ett tack även till delar av Kårstyrelsen för trevligt sällskap under alla timmar som vi har suttit i Kårhuset och skrivit. Slutligen vill vi tacka Jenny och Sofia för all uppmuntran och hjälp på vägen.

Caiza Lundmark & Jennie Persson, Kristianstad 2007-02-17

1. INLEDNING

Musiken är en helig plats, en katedral så storslagen att vi kan känna universums enorma rymd, men den är också en liten koja som är så enkel och privat att ingen av oss kan tränga in i dess djupaste hemligheter (Campbell 1998, sid.9).

1.1 Bakgrund

Vi är två studenter vid Högskolan Kristianstad som intresserat oss mycket för musik genom hela livet. Musik är och kommer alltid att vara betydelsefullt för oss, både i det privata och i våra kommande yrkesliv inom skola och fritidshem. Få saker kan väcka så mycket känslor och minnen som musik. Don Campbell (1998) menar att det inte är endast örat som hör musik, utan hela kroppen och hjärnan med dess bilder och minnen av det som tidigare varit, vilken tar oss till en plats där rytmer utvecklas till själslig musik för vårt inre. Att vi alla lyssnar på musik, gammal som ung, både medvetet och omedvetet är ingen nyhet, inte heller att vi lyssnar på olika sorters musik. Eftersom vi ska arbeta med barn och unga som idag till stor del har en annan musikkultur än vad vi själva hade när vi var i deras ålder, väcktes idén till denna undersökning av musikanvändande, både i och utanför skolan. Vi hoppas genom denna undersökning kunna ge lärare en större insyn i elevernas tankar om musikanvändande och vad det betyder för dem. Magnus Persson (2000) skriver att musiken och musiklyssnandet spelar stor roll i identitetssökandet. Musiklyssnandet är för många unga idag en viktig del av deras kultur. Under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) har vi stött på konflikter mellan lärare och elever angående musiklyssnandets vara eller inte vara i skolan. Vi har även märkt att elevernas "egen" musik inte alltid tas på allvar på många ställen. Vid de tillfällen musik förekommer i skolmiljö är det oftast läraren som valt vilken sorts musik som skall användas och även i vilka situationer. Detta är något vi reagerat på, då vi tror att man som lärare måste ha kunskap och förståelse för elevernas vardag och intressen för att kunna koppla dessa till undervisningen i skolan och på så sätt väcka elevernas nyfikenhet och engagemang. Enligt läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) är ett av skolans mål att eleverna utvecklar nyfikenhet och lust till att lära (Skolverket, 2006).

1.2 Syfte

Syftet är att undersöka musikens roll i barn och ungas vardag idag, hur den används och vilken betydelse den har.

2. LITTERATURGENOMGÅNG

Litteraturgenomgången innehåller en genomgång av styrdokument, litteratur samt artiklar som belyser musik och populärkultur ur olika infallsvinklar. Litteraturen är avgränsad till att beröra musikens roll i samhället, skolan och för identitetsskapandet. Litteraturgenomgången avslutas med en exakt problemformulering.

2.1 *Styrdokument*

2.1.1 Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94)

Lpo 94 trycker på vikten av att främja och stimulera lärande för varje individ. En av skolans uppgifter är att alla elever ska finna sin unika personlighet och kunna delta i samhällslivet. Vidare poängteras det att eleverna ska få erfara olika uttrycksformer och uppleva olika uttryck för kunskaper. Lpo 94 menar också att ”skolan skall sträva efter att vara en levande, social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära” (s 9) (Skolverket, 2006).

2.1.2 Kursplanen i musik

Kursplanen i musik säger att musik är en del av vårt kulturarv. Vidare påpekar den vikten av musik i dagens samhälle och framhäver att ”musik är också ett gränsöverskridande språk som främjar förståelse och tolerans samt underlättar integration och samverkan i skola och samhälle” (s 42). Kursplanen lägger också fram att musik, text och bild förenas i dagens internationella ungdomskultur till uttrycksformer som gör intryck på den växande människans livssyn (Skolverket, 2002).

2.2 *Musik och samhälle*

Folke Bohlin (2006) beskriver musik som olika typer av organiserade, ickespråkliga ljud framställda med hjälp av rösten eller ljudredskap. Begreppet musik kan även innefatta förhållandena kring musik. Att definiera användningen av ordet musik är komplicerat, gränsen mellan bildlig och ordagrann innebörd är hårfin. Många av världens språk har inget huvudsakligt ord för musik så som vi uppfattar det. Musik är ofta sinnebildligt sammanfört med andra fenomen så som poesi, dans med mera.

Bertil Sundin reflekterar över musikens utveckling i samhället i boken *Barnets musikaliska värld* (1979). Under medeltiden hade musiken i Europa mest en högtidlig tillämpning där alla fordrades vara delaktiga till exempel genom psalmer. Synen på musik förändrades under 1700- 1800-talet på grund av att notskriften uppfanns och att tonsättare blev ett kvalificerat

yrke. Därmed blev det en skillnad mellan europeisk musik och musik från andra delar av världen. Den europeiska musiken fick både ett estetiskt och ett ekonomiskt värde. Till följd av detta blev musiken tillgänglig för alla samhällsklasser, den blev mindre komplicerad. Men överklassen höll hårt på den ”fina” musiken som till exempel operan och detta ledde till att musiken delades in i två genrer; exklusiv konstmusik och massproducerad populärmusik (Sundin, 1979). Dessa genrer används fortfarande för att skilja på populärmusik och annan musik, vilket dock ofta blir kritiserat idag. På senare tid har man försökt skilja de olika typerna av musik så som komponerad/improviserad musik, kyrkomusik, teatermusik, film- och TV-musik, dansmusik och så vidare (Bohlin, 2006). Idag har den musikaliska situationen förändrats ytterligare genom massmedia och den aktiva marknaden menar Säljö (2005). Dock fungerar musikpsykologi och musikpedagogik i stort sett likadant som i början av 1900-talet. Det är i hemmet och i vänkretsen vi lär oss mest om hur vi ska fungera som samhällsmedborgare, vi lär oss hantera konflikter, hur vi ska uttrycka oss och fungera socialt. Men under framförallt de senaste årtiondena har medierna vuxit sig starkare och spelar en allt större roll i folkets vardagsliv. Det är till stor del härifrån unga får sin information och sina värderingar om livet idag. Även Philip Lalander och Thomas Johansson (2002) pekar på medias inflytande i ungdomars liv i dagens samhälle. Genom media förflyttar sig uttryck från världens alla hörn in i våra hem och levererar material för identitets- och kulturskapande (Lalander & Johansson, 2002). Lars Lilliestam skriver i boken *Musikliv* (2006) att media har ändrat vårt musiklyssnande, den tekniska utvecklingen har gjort att man idag kan använda musik i stort sett överallt. Det är fortfarande CD-skivan som är det mest framträdande redskapet för musiklyssnande men datorer, nedladdning och mp3-spelare är på allt större framgång. Idag har de flesta barn och ungdomar någon form av portabel musikspelare, många har mer än en. Musik används mer som bakgrund eller ackompanjemang till olika aktiviteter och inte lika mycket för enbart aktivt musiklyssnande (Lilliestam, 2006). Även Sundin (2003) talar om musiken som en slags ljudvägg som är en del av vardagen, man tänker inte på den. Som Sundin säger så har musiken blivit lika självklar runt omkring oss som till exempel hus, parker och trafik. Idag är det vanligare att man hör musik än att man lyssnar på den.

2.3 Musikens roll och identitetsskapande

Musikens, och framförallt rockmusikens, roll för ungdomars liv och identitetssökande poängteras på flera ställen i litteraturen. Musikvetenskapsprofessorn Jon-Roar Bjørkvold pekar på många ungdomars behov av att snabbt hitta rätt i sitt eget liv. Bjørkvold menar att öppningen för identitet, uppror och drömmar kan finnas i musiken, i många fall för att den

saknar den kontroll som finns i skolan. Ungdomars uppror riktas ofta mot just skolan och föräldrarna. Dessa uppror är också ofta huvudtemat i rockmusikens texter. Rockmusiken kan även hjälpa ungdomar att uppfylla sina drömmar genom att den inspirerar till att starta egna band och stå på scen (Bjørkvold, 1994). Även Ulla Wiklund (2001) reflekterar över musikens roll i ungdomars liv. Författaren menar att genom musiken revolterar många ungdomar mot sina föräldrar. Genom kläder, hår och volymen på musiken visar man att man inte är som alla andra. Många ungdomar har även hög musik på i samband med läxläsning, något som är svårt för många föräldrar att förstå när musiken väsnas genom ungdomarnas sovrum (Wiklund, 2001). Om de vuxna hade accepterat ungdomarnas revolt hade den antagligen förlorat sin spänning och betydelse (Lalander & Johansson, 2002). Jönsson, Trondman, Arnman och Palme talar i boken *Skola – fritid – framtid* (1993) om att ungdomars olika stilar och beteenden länge har upprört den vuxna generationen. Under The Beatles storhetstid på 1960-talet fasade de vuxna över gruppens kläder och frisyren och på 1970-talet kom punken och väckte upprördhet. Författarna menar att missnöjet kan bero på att den vuxna generationen saknar och sörjer sin egen barn- och ungdomstid och därför förskönas den och de påstår att ”det var bättre förr” (Jönsson, m.fl. 1993).

I en artikel från 2001 har Lilliestam redovisat delar av ett forskningsprojekt, där ungdomar samtalar om musik, som utförts av institutionerna för svenska språket och musikvetenskap vid Göteborgs Universitet. Vid samtalen framkommer det att musik förekommer som bakgrund till nästintill alla olika sorters aktiviteter som till exempel läxläsning, matlagning, träning och avslappning. Musiken kan användas för att skapa rätt stämning och att förstärka och leva ut känslor. Även musikens påverkan på olika minnen, både positiva och negativa, tas upp i samtalen. Vidare skriver Lilliestam (2001) att goda kunskaper och åsikter om musik många gånger kan vara en social tillgång och en möjlighet att visa sin personlighet och identitet (Lilliestam, 2001). Musiken kan också många gånger användas för att medvetet förändra eller behålla ett visst humör. Lilliestam skriver om Aristoteles som beskriver uttrycket *katharsis*, som betyder rening. ”Genom att leva sig in i känslorna som gestaltas i ett drama eller i musik renas man och kan komma ut på andra sidan med nya krafter” (Lilliestam, 2006, s.140).

Jönsson m.fl. (1993) har gjort en undersökning bland ungdomar med olika uppväxtvillkor för att se om deras fritidsaktiviteter och utbildningsplaner skiljer sig. Undersökningen visar att musiksmaken skiljer sig avsevärt bland de olika uppväxtvillkoren och författarna kopplar det till den franske forskaren Pierre Bourdieus kultur- och utbildningssociologi som menar att

livsstilar, handlingar och smaker grundar sig på människans existensvillkor. Utifrån detta menar Jönsson m.fl. (1993) följande: ”att tycka om och vara förtrogen med viss musik kan på så sätt förmedla närhet till livsbanor som leder mot högre utbildning, högre sociala positioner och bättre livschanser” (s 67). Även Persson (2000) tar upp musikens roll för identitetsskapandet. Författaren refererar till en jämförelse mellan två amerikanska undersökningar om vad ungdomar anser har varit av största vikt i deras utveckling:

När man i en amerikansk undersökning från 1960 bad ungdomar att rangordna de påverkansfaktorer som var mest betydelsefulla för deras utveckling hamnade föräldrarna fortfarande på första plats. Därefter kom skolan och sedan följde mor/farföräldrar, första jobbet, kompisarna, idrotten och sist kyrkan. När undersökningen upprepades 1984 hade rangordningen förändrats. Kompisarna hade intagit första platsen, därefter musiken och först på tredje plats återfanns föräldrarna. Efter föräldrarna kom på fjärde plats bild/media/film/video/dataspel följt av idrotten, och skolan tillsammans med första jobbet hade hamnat längst ner på listan (s.17).

Lilliestam (2006) skriver om liknande undersökningar där istället fritidsintressen skall rangordnas. Han menar att musik ofta kommer högt upp i rangordningen men att det är svårt att veta om det är lyssnade eller utövande som menas med musikintresse. Leni Filipsson och Jan Nordberg har uppskattat att barn i åldern 9-14 år lyssnar på musik totalt 2 ½ per dag (Fornäs m.fl. 1993). Lilliestam (2006) har tagit del av denna uppskattning men förmodar att dessa siffror ökat på senare år.

2.4 Populärkulturen och skolan

Lars Gustaf Andersson (2006) beskriver populärkultur som ett samlingsbegrepp för till exempel populärlitteratur, populärmusik och populärpress. Det de har gemensamt är dess kvantitet och utsträckning. Enligt Persson (2000) kan ordet ”populär” stå för något som är uppskattat av många eller folkligt. Populärkultur är således medier som böcker, musik, film och så vidare, som många människor konsumerar och tycker om (a.a.). Enligt Lalander och Johansson kopplas även ungdomskultur samman med konsumering av populärkultur, till exempel musik. Författarna definierar begreppet ungdomskultur som de ideal som ungdomar har gemensamt för att de är just ungdomar. Dessa ideal förmedlas genom medier och ungdomars intressen. Det är det som gör ungdomar till en egen grupp, de är inte barn längre men inte heller vuxna än (Lalander & Johansson, 2002). Den kommersiella marknaden har nu börjat rikta sig mot denna konsumentgrupp. I första hand handlar det om barn och ungdomar i

åldern 8 till 13 år. Detta är en grupp som befinner sig i gränslandet mellan barn och tonåringar och har fått namnet tweenies. Begreppet kommer ifrån det engelska ordet "between" (= mellan) och blir mer och mer frekvent (Schyberg, 2004).

Dagens ungdomar ägnar mycket tid åt populärkultur, i många fall mer tid än vad de ägnar åt skolan. Det anses som problematiskt av många inom skolan (Persson, 2000). Skolkommittén, som tillsatts av regeringen för att utreda arbetet i skolan, (Myndigheten för Skolutveckling, 2006) anser att det är något som istället kan nyttjas:

Sammanfattningsvis vill vi hävda att det finns en särskild barn- och ungdomskultur som spelar en stor roll i barns och ungdomars liv och för deras utveckling och identitet. Om skolan i sin verksamhet skall utgå ifrån, och ta tillvara barns och ungdomars egna erfarenheter och kunskaper är deras kulturella yttringar en viktig del av dessa. Inte minst spelar medievärlden en stor roll. Det finns, menar vi, en tendens i vuxenvärlden, som också har avspeglats i riktlinjer och anvisningar till skolan, att framförallt se som skolans uppgift att motverka populärkulturen och att lära barn och ungdomar att ställa sig kritiska till dess yttringar. Vi menar att det är viktigare att se mediekulturen som en berikande del av barns och ungdomars liv. Skolan bör därför arbeta med att öka elevernas möjligheter att lära sig förstå, att ta tillvara och att använda sig av kulturen, snarare än att motverka den, även om förståelsen också handlar om att dekonstruera och kritiskt granska. (SOU 1997:121, s.243).

Populärkulturen har dock länge motarbetats av skolan, menar Persson (2000). Ett exempel på det är att litteraturundervisningen inte fick någon framträdande roll inom svenskämnet förrän under sent 1800-tal. Det berodde delvis på det stora betvivlandet av romanen, vilket anses vara det första moderna massmediet. Först på 1960-talet fick populärkulturen utrymme i skolan genom skönlitteratur och då var det för att jämföra den med "fin" kultur. Persson refererar till Brandt-Pedersen som säger att de estetiska ämnena måste få en större plats i skolan. En skoltrött elev kan bli motiverad och visa större engagemang när skolan använder metoder som eleven är bekant med från sin egen fritid.

Säljö (2005) pekar på hur skolan har betydelse för människors lärande och utveckling eftersom mycket tid spenderas där, men samtidigt har olika medier under det senaste seklet fått större utrymme bland unga individer och idag tar musik, internet, TV och video lika stor plats som skolan. Lilliestam (2006) refererar till en amerikansk undersökning som visar att 58

% av de deltagande ungdomarna lyssnar på musik vid läxläsning. Någon liknade undersökning har inte gjorts i Sverige ännu. Undersökningen visar också att det är vanligt med musik i hörlurar under lektioner med självständigt arbete.

Persson (2000), Emanuelson (1990) och Sundin (1979) diskuterar alla hur viktigt det är att pedagogiken och skolan hänger med i samhällets utveckling och förändring av ungdomskulturen. Emanuelson (1990) trycker på hur skolan bör återspegla den verklighet som den befinner sig i och hur den ständigt förändras. Persson (2000) menar att skolans utgångsläge måste vara att ta de nya medierna på allvar, att förstå hur viktig populärkulturen är. Skolans elever lever idag i populärkulturen, det sätter spår i deras sätt att tänka, känna och vara, vilket inte försvinner under skoldagen, utan påverkar deras engagemang i all pedagogisk undervisning. Därför menar Persson (2000) att pedagoger behöver äkta insikter i populärkulturen, det krävs att pedagogerna är mottagliga för elevernas behov och livsstil. Redan 1979 pratar Sundin om ”den nya pedagogiken”. Han säger att pedagoger måste samla kunskaper från barnens vardag och arbeta med detta material för att skapa nytt. Han menar att vi tappat synen på musik som en mänsklig erfarenhet och istället resonerar endast om musikens generella värden. Persson (2000) anser dock att vi inte ska acceptera allt och vara alldeles för kritiklösa mot ungdomarnas nya lärdomar om samhället genom exempelvis musiken. Inte heller ska vi kritisera eller nedvärdera ungdomarnas kunskaper från populärkulturen som mindre viktiga. Han menar att vi måste ha en nyanserad inställning till ungdomarnas kultur. Vidare diskuterar författaren huruvida medier är ett viktigt redskap för unga idag vad gäller att förstå sig på och ta del av sin omvärld. I skolan är det fortfarande böcker och tidskrifter som är det centrala läromedlet, film och musik har inte fått samma genomslagskraft i undervisningssyfte. Persson (2000) refererar till danska forskare som har undersökt danska ungdomars användning av medier och populärkultur:

Att fritidens medier utgör ett alternativ till skolans medier är inget nytt. Vad som är nytt är däremot att de kunskaper som uppövas genom medierna i stigande utsträckning blir betydelsefulla för hur man kan komma till tals och handla som medborgare i vårt samhälle. Skolan befinner sig som institution i en besvärlig sits. Å ena sidan kan och skall den inte konkurrera med fritidens mer lustbetonade umgänge med medierna. Å andra sidan är det nödvändigt att utveckla en pedagogik som på allvar inbegriper medierna. (sid. 22).

Attityden till yrket och sättet att arbeta på är det viktigaste för en pedagog. Möjligheterna till att fortsätta upptäcka, vara nyfiken och utvecklas med den nyvunna kunskapen är det som gör läraryrket roligt menar Emanuelson (1990).

2.5 Problemformulering

Utifrån syftet och läst litteratur har följande fråga framkommit som har väckt intresse för vidare undersökning:

- Hur använder sig barn och unga i åldrarna 9-12 år av musik i skolan och på fritiden?

3. METOD

Denna del beskriver undersökningen, vilka metoder som använts och hur undersökningen har arbetats fram och genomförts.

3.1 Val av metod

Skillnaden mellan en kvalitativ och en kvantitativ metod är, enligt Torgny Ottosson (2006-11-06), att en kvalitativ metod ger upplysningar om egenskaper medan en kvantitativ metod ger upplysningar om mängd, vanlighet och storlek. Det kan jämföras med Denscombe (2000) som menar att informationen från en kvalitativ forskningsmetod omvandlas till ord medan informationen från en kvantitativ metod blir till siffror. Till denna undersökning valdes en kombination av en kvantitativ enkätundersökning och kvalitativa intervjuer. Genom enkätundersökningen är det möjligt att få in många svar på relativt kort tid och det ger en bred bild av verkligheten. Genom intervjuerna är det möjligt att få mer djup i svaren.

3.1.1 Enkätundersökning

Enligt Denscombe (2000) måste man som intervjuare vid enkätens utformande tänka på att den ska innehålla alla väsentliga frågor som behövs, men samtidigt måste man tänka på att de deltagande inte ska känna att det är för många frågor. De deltagande ska kunna svara på frågorna utan att känna att det är en stor belastning. Även Patel och Davidson (2003) påpekar detta och menar att för många frågor kan göra att de deltagande inte svarar överhuvudtaget. Vidare menar Denscombe (2000) att man bör undvika ledande frågor i undersökningen och att man bör vara försiktig med fackuttryck. Det är av stor vikt att de deltagande i en enkätundersökning får instruktioner om hur de ska gå tillväga. Man bör vara tydlig med hur svaren ska fyllas i och man kan även ge ett exempel i enkäten. Patel & Davidson (2003) pekar på vikten av att låta någon prova enkäten innan man går ut till den egentliga undersökningsgruppen, att göra en så kallad pilotstudie.

3.1.2 Kvalitativ intervju

Enligt Kvale (1997) innebär en kvalitativ forskningsintervju ett samspel där det samtalas och utbyts åsikter om ett ömsesidigt intresse. Intervjun kan ses som ett samtal med struktur och syfte. En halvstrukturerad intervju innebär att det finns ett antal teman och förslag på frågor som man har möjlighet att förändra under intervjuens gång. Till exempel kan följdfrågor uppkomma utifrån svaren från den deltagande i intervjun. På så sätt finns det en chans att erhålla mer detaljerade svar. Även Denscombe (2000) tar upp denna sortens intervju men kallar den istället för semistrukturerad. Författaren pekar då på kravet av flexibilitet hos

intervjuaren (a.a.). Det vanligaste sättet att registrera en intervju är med hjälp av en bandspelare. Då har intervjuaren möjlighet att iakttä den intervjuades mimik och kroppsspråk. Anteckningar under och efter intervjun är också ett alternativ men då bör man vara uppmärksam på att minnet är begränsat och att man lätt kan missa avgörande detaljer i ansiktsuttryck (Kvale, 1997).

3.2 Etiska aspekter

Vid undersökningar av olika slag finns det många forskningsetiska frågor att tänka på. De deltagandes integritet och personlighet måste alltid skyddas. Resultatet ska inte gå att koppla till en speciell person och ingen information får komma ut till utomstående. De deltagande måste också alltid informeras om att deras deltagande är helt frivilligt (Patel & Davidson, 2003).

3.3 Urval

Enkätundersökningen genomfördes i fyra klasser på två olika skolor i Skåne och en i Stockholm, tre femteklasser och en sjätteklass. Klassen i Stockholm var en musikklass och valdes på grund av tidigare etablerad kontakt. Valet av skolorna och klasserna i Skåne gjordes utifrån tidigare VFU-perioder då kontakten med dessa redan var skapad och åldern på eleverna passade. I musikklassen gjordes inget besök utan kontakten skedde via mail och telefon och enkäterna skickades via post. Tre av intervjuerna gjordes på en av skolorna i Skåne, dessa barn lottades fram. De resterande intervjuerna genomfördes via telefon med ett barn från Stockholm som går i den undersökta musikklassen, och två barn från Blekinge. Dessa valdes för att få större spridning och för att se eventuella skillnader. Ingen av de intervjuade barnen deltog i enkätundersökningen.

Här följer en kort presentation av de intervjuade barnen. Namnen är fingerade.

Maria är 11 år och går på en invandrartät skola i Skåne. Hennes mamma jobbar i skivbranschen och hennes styvpappa spelar i band. Maria är själv med i ett band tillsammans med några vänner. Hon har ett piano hemma och ska lära sig spela trummor. Hon är också med i skolkören.

Patrik är också 11 år och går på samma skola som Maria. Han ska börja spela piano och gitarr och är med i skolkören. Hans föräldrar nämndes inte vid intervjun, därför framkom inte om de är delaktiga i hans musikintresse.

Fredrik går på samma skola som Maria och Patrik och är 11 år. Hans pappa är musiker och har en egen inspelningsstudio. Fredrik bor dock inte med sin pappa. Men han har fått spela in en egen låt i pappans studio. Fredrik spelar inget instrument men han sjunger nästan alltid i vardagen.

Lisa är 10 år och går i musikklass. Hennes föräldrar är yrkesmusiker inom den klassiska genren. Lisas huvudinstrument är fiol men eftersom hon går i musikklass får hon prova på olika instrument och sång.

Jessica är 10 år och går på en skola i Blekinge. Hon spelar fiol sen ett och ett halvt år tillbaka via kommunala musikskolan och är med i en kör på fritiden. Hennes föräldrar uppmuntrar musikutövandet men ägnar sig inte själva åt någon form av musikutövande.

Robert är 11 år och går på en annan skola i Blekinge. Han spelar inget instrument nu men har spelat blockflöjt, cello och piano via kommunala musikskolan. Han delar musiksmak med sin pappa och de har gått på konserter tillsammans.

3.4 Genomförande

Innan enkätundersökningen gjordes en pilotstudie för att få konstruktiv kritik och kunna utforma enkäten på bästa sätt. Pilotstudien visade att några av frågorna var felformulerade och kunde tolkas på flera sätt. Frågorna gjordes därmed om så att tydligare svar skulle framkomma och den slutliga enkäten utformades (se bilaga 1). Enkätundersökningen började med en muntlig presentation av undersökningen och deltagarnas roll i denna. De deltagande fick information om att de skulle förbli anonyma och att deltagandet var frivilligt. Sedan delades enkäten ut och alla fick svara enskilt. Vid behov hade de deltagande möjlighet att be om hjälp. Eftersom det inte fanns möjlighet att besöka skolan i Stockholm fick kontakten med denna ske via mail. Läraren för klassen kontaktades och fick de instruktioner som getts i tidigare klasser. Enkäterna skickades tillbaka efter ifyllandet för att analyseras på samma sätt som de övriga. Av 83 enkäter kunde 80 användas. Tre enkäter var ofullständigt ifyllda och kunde därmed inte räknas in i resultatet.

Innan intervjuerna genomfördes fick de deltagande barnens föräldrar ge sitt samtycke. Även intervjuerna började med en kort presentation av ämnet och anledningen till intervjun. Vid intervjuerna användes inga färdiga frågor utan olika ämnesområden utifrån enkäten (se bilaga

2). Eftersom det inte fanns någon möjlighet att spela in intervjuerna fick arbetsuppgifterna fördelas, en av oss ställde frågor och den andra skrev. Detta ledde till att intervjuerna inte kunde transkriberas exakt utan blev sammanfattade. Dock har vissa utmärkande citat skrivits ner exakt då de spelar en viss roll i undersökningen.

3.5 *Analys av enkäter och intervjuer*

Efter enkätundersökningarna sammanställdes resultaten för att se likheter och skillnader i svaren. Detta gjordes genom att räkna ihop svaren från enkäterna i tabeller och tydliggjorde på så sätt vilka som svarat vad på de olika frågorna. Intervjuerna sammanställdes genom att en kort sammanfattning på varje intervju gjordes. Den största vikten lades vid att hitta utmärkande svar och kommentarer som pekade på den aktuella frågan om hur musiken används. Intervjuerna är grunden till resultatet men de har sedan kompletterats av svaren från enkäterna för att tydliggöra musikens användning.

3.6 *Metoddiskussion*

Efter enkätundersökningarna och intervjuerna har vissa saker framkommit som hade kunnat göras annorlunda. När barnen i en av klasserna fyllde i enkäten var det en del som pratade med kompiserna bredvid och kom överens om vad de skulle fylla i för svar. Det märktes också vid analysen av enkäterna eftersom några var snarlika och det var svårt att veta om eleverna verkligen hade så lika åsikter. Det skulle ha påpekats ännu tydligare att enkäten skulle fyllas i enskilt. Vid analysen kom det också fram fler frågor som hade varit bra att ha med i enkäterna för att få ut mer information och på så sätt få tydligare resultat. Vissa frågor hade också kunnat omformuleras för att bli mer tydliga för barnen.

Det fanns ingen möjlighet att spela in intervjuerna och det kan inte uteslutas att viss information gått förlorad. Det hade varit önskvärt att få större spridning på åldrarna på de deltagande i undersökningen men detta var inte möjligt då det var svårt att få tag på klasser som ville ställa upp.

4. RESULTAT

Resultatet kommer att redovisas i olika avsnitt utan någon bestämd ordning. Namnen är fingerade liksom data som kan avslöja de mindre orter som undersökts.

4.1 Musik i skolan

I de sex intervjuerna skiljer sig svaren på frågan om musikens förekommande i skolan. Patrik, Fredrik, Maria och Jessica menar att musik förekommer vid några få tillfällen utöver musikundervisningen. Det är då vid bestämda tillfällen som massage, avslappningsstunder och idrotten. Någon enstaka gång har det förekommit i klassrummet under självständigt arbete. Då är det lugn eller klassisk musik som läraren har valt. Alla fyra säger att de skulle vilja ha mer musik i skolan som de själva får välja ut men de har inget emot den musiken som lärarna valt.

”Mozart och dom är inte bra, men dom är bra att jobba till.” (Maria)

Robert berättar att de lyssnar på valfri musik med hörlurar när de jobbar självständigt i klassrummet. Ibland sätter läraren på radion i klassrummet. Lisa som går i musikklass berättar att de har musik på alla sorters lektioner utom under matematiken där ingen musik förekommer. Den musik som används under lektionerna väljs ibland av lärarna och ibland av eleverna.

Musiklyssning är vanligt förekommande i musikundervisningen. Patrik, Fredrik och Maria berättar alla om att de för tillfället har möjlighet att ta med sina egna skivor till musiken och spela upp en utvald låt för hela klassen. Det måste dock vara svensk eller engelsk text, det vill säga de får inte ta med musik som framförs på språk från deras hemland. När de har lyssnat på låten diskuterar de den och de som vill får berätta vad de tycker. Ibland översätter de också texterna från engelska till svenska och tvärtom. Barnen har ingen tillgång till instrument i musikundervisningen men de har haft tidigare och då fick de endast spela sådant som läraren valt. Jessica berättar att det på hennes skola är kommunala musikskolan som står för instrumentundervisningen. De som spelar något instrument gör det under skoltid men under den ordinarie musikundervisningen får barnen ingen tillgång till instrument.

Alla intervjuade utom Fredrik tror att deras lärare vet vad de lyssnar på men endast Lisa tycker att den musiken används i skolundervisningen (ej musikundervisningen).

Enkätundersökningen visar att 36 av 80 har svarat att de får lyssna på musik som läraren har valt, i klassrummet under teoretiska lektioner. 16 barn svarar att de själva får välja musiken som spelas i klassrummet under dessa lektioner. Endast 22 av barnen tror att läraren vet vad de lyssnar på för musik på fritiden men 24 stycken tycker att "deras musik" används i skolan, av dessa har 12 skrivit att denna musik förekommer på musiklektionerna det vill säga inte under självständigt arbete i klassrummet. Ett barn som svarat att hans musik inte används i skolan motiverar det med "det är inte lämpligt".

4.2 Musik på fritiden

Vid intervjuerna fick alla uppgiften att beskriva sin dag utifrån musiklyssnande. Beskrivningarna visar att alla har musik på i bakgrunden hemma, både på morgonen före skolan och på eftermiddagen efter skolan, antingen hemma eller på olika fritidsaktiviteter. Tre av de sex intervjuade svarar att de har musik på när de läser läxor. Alla utom Maria lyssnar medvetet på musik på vägen till skolan, antingen via egen mp3 eller via bilstereo. Maria berättar om musikens existens i vardagen, hon säger: "Det finns runtom hela tiden nästan." På vägen till skolan hör hon kanske en glassbil och när hon är i stallet efter skolan är radion på hela tiden. Patrik börjar med att beskriva sin dag med att säga att han lyssnar på musik när han går till skolan. Sedan fortsätter han med att säga "sen är det skola" och efter det fortsätter han berätta om sitt musiklyssnande efter skoltid. Lisa berättar att den musiken hon oftast hör hemma är klassiska stycken och utövas antingen av mamma, pappa eller av henne själv. Det här är något som förekommer dagligen eftersom föräldrarna är yrkesmusiker. Alla intervjuade utom Robert utövar sång eller instrument på fritiden.

I enkäten är det 45 som svarar att de lyssnar på musik en till fyra timmar per dag, vilket utgör mer än hälften av enkätsvaren. 22 svarar att de lyssnar på musik mindre än en timme per dag. Endast två barn svarar att de lyssnar på musik mer än tolv timmar per dag. Det vanligaste tillfället där musiklyssning förekommer är vid transport där 62 barn svarar att de lyssnar på musik. Mer än hälften svarar att de har musik på i bakgrunden när de är hemma och när de ska slappna av och 27 barn har musik på när de läser läxor. Strax under hälften lyssnar på musik när de träffar kompisar. Endast åtta svarar att de lyssnar på musik i samband med idrott. Enkätsvaren visar att hälften av barnen själva utövar musik på fritiden, det vanligaste förekommande är sång i någon form tätt följt av piano. På frågan om vilken sorts musik de lyssnar på preciserar de flesta pojkar exakta på grupper eller artister eller en viss musikstil, medan flickorna i stor utsträckning svarar blandat eller olika. Flertalet av barnen på den

invandrartäta skolan lyssnar på hiphop och rap, medan musikstilarna på de andra skolorna var mer spridda. I musikklassen var det endast ett barn som hade angett hiphop.

4.3 Redskap för musikanvändande

Vid intervjuerna visar det sig att alla sex barn äger en egen mp3-spelare och den är det huvudsakliga redskapet för musiklyssnande. Även datorn är ett vanligt redskap, fem av sex använder den till musiklyssning, men det är bara fyra som har en egen dator. Med hjälp av datorn besöks olika hemsidor med musik, musikvideor och webradio. Nerladdning av musik förekommer också hos de flesta. Stereo finns tillgänglig hos alla sex och används till att lyssna på musik ifrån hos fem av dessa sex. Fyra av de sex barnen säger att det till största del är föräldrarna som skaffar musiken de lyssnar på. Lisa berättar att hon inte köper några skivor själv, när hon vill lyssna på annan musik än radion letar hon igenom ”skivhögen hemma”. Maria berättar att hennes mamma arbetar i skivbranschen och på så sätt får hon tag på den mesta musiken som hon lyssnar på. Radio är något som alla lyssnar på mer eller mindre och på olika sätt.

I frågan om vilka tekniska redskap för musiklyssnade som ägdes av barnen själva visade resultaten i enkäterna en viss skillnad socialt. På den invandrartäta skolan ägde barnen i snitt 2.8 tekniska redskap själva, medan barnen på de andra skolorna ägde i snitt 4.1, 4.2 respektive 4.5 tekniska redskap själva. Precis som i intervjuerna visar enkäterna att mp3, stereo och dator är de redskap som dominerar vid musiklyssning. 77 svarar att de lyssnar på radio, de vanligast förekommande radiokanalerna i denna undersökning är Rix FM och diverse lokala kanaler. Enkäterna visar, liksom intervjuerna, att datorn till stor del nyttjas för att använda musik. Hälften svarar att de använder datorn för musikanvändning och då främst för musiklyssning. Trots att datorn används så mycket är det nästintill lika många som svarar att de lyssnar på skivor, antingen köpta eller brända från kompisarna.

4.4 Musik och humör

I intervjuerna säger fyra av barnen att humöret påverkar valet av musik och fem svarar att musiken påverkar humöret. Maria säger i intervjun att hon påverkas mycket av musiken hon hör, hon väljer aktivt efter humör vilken sorts musik hon ska lyssna på. När hon är arg eller ledsen lyssnar hon på hårdrock eftersom hon då får ut sin ilska. Om hon hör musik som hon inte tycker om får hon känslan ”finns det någon utgång här?”. Med det menar hon att hon vill komma där ifrån och inte höra mer av musiken. Patrik berättar att han använder sig av musiken för att medvetet ändra sitt humör till skillnad från Maria som använder sig av

musiken för att förstärka känslorna. När Patrik är arg lyssnar han på musik som gör honom glad och när han är ledsen lyssnar han på lugn musik som Patrik själv kallar ”kärleksmusik”. När han är glad lyssnar han på vad som helst och för det mesta blir han glad av musik. Jessica berättar att när hon är arg, ledsen eller sjuk väljer hon att lyssna på lugn musik eller ”Titanic-musik” som hon själv kallar det. Hårdrock gör henne förbannad och när hon är glad lyssnar hon på äldre musik för att minnas glada stunder, det vill säga musik som hon lyssnade på när hon var yngre. Lisa säger i intervjun att hon ibland väljer musik utifrån det humör hon är på.

” Det är skönt och lyssna på samma sorts musik som humöret. Till exempel när man är arg vill man inte lyssna på någon glad musik, då bli man ännu argare.”

(Lisa)

Robert påverkas varken av humöret eller av musiken runt omkring, han lyssnar alltid på samma musik. Fredrik berättar att han alltid lyssnar på samma sorts musik oavsett vilket humör han är på, men när han hör viss musik påverkas han av det och blir glad eller ledsen

43 barn har svarat i enkäten att humöret påverkar vilken musik de lyssnar på, medan 44 svarar att humöret påverkas av den musik de hör. På frågan om de väljer musik utifrån humör framkommer svar som ”Jag har vissa låtar som betyder mycket för mig.” och ”När jag är arg vill jag lyssna på nåt funkigt eller rockigt för att släppa loss all ilska”. Det vanligaste förekommande svaret är att man vill lyssna på lugn musik när man är trött eller ledsen och mer fartfylld musik när man är glad. På frågan om musiken påverkar humöret var svaren mer spridda. Några exempel på svar är ”Ibland kan man koppla ihop vissa låtar med tråkiga/roliga stunder”. och ”Jag blir glad av att höra jul-sånger för då pirrar det i kroppen att snart är det JUL.”.

4.5 Musikens estetik

Flera av de intervjuade barnen har åsikter om musikens estetiska helhet det vill säga hur den är uppbyggd och hur de olika delarna passar ihop. Alla barnen utom Lisa och Robert tycker att det är viktigt att texten och musiken passar ihop. Maria tycker att själva musiken är det viktigaste. Hon poängterar också att texten inte ska ha dubbla budskap, till exempel när titeln handlar om hat skall inte texten handla om glädje. Även Jessica påpekar titelns budskap, hon menar att det är viktigt att titeln och texten skall passa ihop ”så att man inte blir lurad”. Både Jessica och Maria har svårt för Hip Hop, Maria anser att denna inte är rumsren och Jessica tycker inte om när man inte hör vad de säger, ”när de pratar”. Denna åsikt delar även Robert

som inte heller tycker om när de pratar i stället för att sjunga. När Fredrik beskriver sin favoritmusik pratar han om texten, rytmen och musiken, det är viktigt att allt passar ihop. Han precis som Robert tycker också att det är viktigt att musikvideon passar till musiken. För Lisa är musiken och sångrösten det viktigaste det vill säga "hur det låter".

I enkäten ombads barnen att klargöra vad som är viktigast i den musiken de lyssnar på. Alla utom två svarar i enkäten att musiken är av stor vikt för dem, endast 35 anser att texten är viktig och vad gäller sångrösten hos artisten är det 48 som anser den vara viktig. Dock syns en viss skillnad mellan den invandrartäta skolan och de övriga skolorna. På de övriga skolorna är det mer än hälften som svarar att sångrösten är viktig medan det på den invandrartäta skolan endast är ett fåtal som angett detta alternativ. I musikklassen är det många som själva angett andra saker än de givna alternativen i enkäten som pekar på att de har en annan syn på artisteri. De lägger vikten på utstrålning, att artisterna är bra eller trevliga personer.

4.6 Musikens betydelse

I undersökningen finns igen direkt fråga som pekar på musikens betydelse, men det går ändå att utläsa att musiken har en viss betydelse för barnen. I de flesta fallen är det inte musik i sin helhet som i huvudsak har betydelse, utan en speciell sång. Både i intervjuerna och i enkäterna framkommer det att musik ofta framkallar minnen, både bra och dåliga. Jessica berättar vid intervjun att hon för tillfället gärna lyssnar på äldre musik som hon lyssnade på när hon var liten. Den musiken gör att hon kommer ihåg hur det var då och allt hon gjorde. Patrik berättar att det finns en speciell sång som gör honom ledsen då den påminner honom om något men han berättar inte vad. Men han lyssnar på sången, trots att den gör honom ledsen och det tyder på att den har en speciell betydelse för honom. Patrik berättar också att han gärna lyssnar på musik från sitt hemland. Den musiken betyder något för honom just för att den kommer från hemlandet, han har ett band till musiken. Fredrik har fått spela in en låt tillsammans med sin lillasyster i pappans studio. Denna låt har numera en speciell betydelse för Fredrik då han är stolt över den och den påminner honom om en rolig upplevelse tillsammans med pappan som han inte träffar så ofta. Musiken eller artister verkar inte ha så stor betydelse för barnens identitetsskapande. Inga av de intervjuade barnen anser att de försöker efterlikna artisterna som de lyssnar på. Relativt få i enkäten har svarat att de tycker artisternas stil och utseende är viktigast. Trots att de flesta svarade att de inte försöker efterlikna artister syntes det ändå vid besöken i klasserna tydligt hos vissa att deras val av klädstil har inspirerats av den musikstil de lyssnar på. Det framgår också tydligt att barnen

använder sig av musik dagligen i nästan allt de gör som en sorts kuliss för att ackompanjera hur de känner sig, vad de tror på och hur deras liv ser ut.

4.7 Prioriteringar

Både de intervjuade barnen och de som gjorde enkäten ombads att rangordna vad de anser är viktigast för dem av ett antal alternativ. Alternativen var kompisar, musik, idrott, skolan, media, föräldrar, syskon och övrig familj samt fritidsintressen. Resultaten på de olika skolorna var snarlika. De alternativ som flest hade rangordnat högst var föräldrar, familj och kompisar, skolan hamnade oftast i mitten. Musik var det alternativ som hade störst spridning hos alla tillfrågade. Den enda tydliga skillnaden mellan de olika skolorna är att ingen i musikklassen rangordnar media högt medan spridningen på media är större på de andra skolorna.

4.8 Sammanfattning av resultat

Sammanfattningsvis går det att utläsa i resultatet att musik förekommer i skolan i viss mån men eleverna vill ha mer. Musiken i skolan förekommer oftast och i vissa fall bara under musiklektionerna men någon enstaka gång också under självständigt arbete. Den musik som används i skolan är huvudsakligen vald av läraren. Eleverna önskar att de fick använda sin egen musik mer i skolan även om de inte har något emot den lärarvalda musiken. På fritiden är musiken förekommande mest hela tiden, främst som bakgrund till olika aktiviteter. Barnen är mer eller mindre medvetna om hur mycket tid de ägnar åt musiklyssnande varje dag. Mer än hälften av de undersökta barnen utövar musik på något sätt på fritiden. De redskap som främst används till musiklyssnande är stereo, mp3-spelare och dator. Datorn används både till att lyssna på musik direkt eller för att ladda ner musik. En viss skillnad märktes socialt på frågan om hur många tekniska redskap barnen ägde själva. Hälften av de undersökta barnen svarar att de inte väljer musik efter humör men däremot påverkas humöret av musiken de hör. De som väljer musik efter humör motiverar det med att de aktivt försöker ändra eller förstärka sina känslor, genom att välja musik som passar sinnesstämningen. Vanligast förekommande är att de vill lyssna på lugn musik när de är arga eller ledsna och mer fartfylld musik när de är glada. Musikens estetiska helhet är viktig för många av barnen. Det läggs större vikt vid text och musik än vid utseende och stil. Även sångrösten har stor betydelse. Den mest markanta betydelsen musiken har, är för att framkalla minnen, både bra och mindre bra. När barnen ombads rangordna vad som är viktigast för dem hamnade föräldrar, familj och kompisar högst. Musikens placering var mest spridd av alla alternativ och hamnade på allt från första till sista plats.

5. DISKUSSION

Syftet med denna undersökning är att granska barn och ungas musikanvändande i och utanför skolan och se om musiken har någon speciell betydelse för dem.

Bjørkvold (1994) och Wiklund (2001) poängterar musikens roll för ungdomars liv och identitetsskapande. Genom musiken sker revolt mot föräldrarna och skolan. Undersökningen som Persson (2000) refererar till visar att föräldrarnas roll i ungdomars liv minskat med åren och att musiken fått en mer framträdande roll. Men i vår undersökning har föräldrarna fortfarande en central plats i barnens liv och musiken kommer längre ner i prioritet. Det går också att se att det i många fall är föräldrarna som förser barnen med musik på ett eller annat sätt. Om samma undersökning gjorts med något äldre barn hade kanske rangordningen sett annorlunda ut och då hade även formuleringen på frågan varit mer lik ursprungsundersökningens fråga. I ursprungsundersökningen frågades det efter vad som hade störst betydelse för utvecklingen, men vi valde att fråga efter vad som var viktigast eftersom vi ansåg att det var lättare att förstå. Inte heller artisters och grupper stilar verkar påverka barnen nämnvärt då musiken och texten är det viktigaste för de flesta. Men vid besöken la vi märke till att i den klassen där hip hop var vanligt förekommande hade också de flesta av pojkarna kläder som är typiska för hip hopslivsstilen och i klassen där eleverna lyssnade på mer varierad och popig musik var klädstilen mycket moderiktig, precis som hos många av de artister och grupper som barnen lyssnar på. Säljö (2005) menar att det idag är medierna som ger de unga information och värderingar om livet. Lalander och Johansson (2002) talar om hur hela världen nu finns i våra vardagsrum genom media. Barnen i vår undersökning har växt upp i detta mediedominerade samhälle och har på så sätt fått många fler ideal att se upp till än musiker och artister. Samtidigt som musiken inte rangordnas högt av barnen har den ändå en central plats i deras liv då undersökningen visar att den används under stor del av dagen, även om barnen inte verkar vara riktigt medvetna om hur mycket musik de använder.

Lilliestam (2006) har vid samtal med ungdomar kommit fram till att musik används som bakgrund eller ackompanjement till många olika aktiviteter och detta styrks av vår undersökning då barnen har fyllt i flera alternativ på tillfällena då de lyssnar på musik. Det är mycket vanligt att barnen har musik på i bakgrunden när de är hemma och även vid transport, till exempel på väg till och från skolan. Det är troligt att det är på grund av att musiken används som bakgrund som de inte är medvetna om hur mycket den faktiskt används. Sundin

(2003) menar att musiken idag har blivit en så naturlig del av vardagen att vi inte tänker på att den finns runt om oss hela tiden. I vår enkätundersökning svarade hela 45 av 80 barn att de lyssnar på musik en till fyra timmar per dag, medan endast två barn svarade att de lyssnar mer än 12 timmar. Detta svar förvånar oss något då vi hade trott att en större del skulle svara att de lyssnade på musik många fler timmar per dag. Kanske hade svaret blivit annorlunda om frågan formulerats på ett annat sätt. Vi tror att många av barnen har tolkat frågan som att det handlar om aktivt lyssnande. Hade vi istället frågat hur ofta de hör musik hade kanske svaret blivit annorlunda. Precis som Sundin (2003) hävdar, så är det idag vanligare att man hör musik än att man lyssnar på den (Sundin, 2003). Det är egentligen bara ett barn som verkar medveten om hur musiken finns överallt i dagens samhälle. I intervjuerna framkom det däremot att barnen lyssnar på musik under större delen av dagen. Det kan bero på att frågan formulerades på ett annat sätt i intervjuerna än i enkäterna. Innan vi genomförde vår undersökning trodde vi att de barn som går i musikklass skulle svara något annorlunda än de andra barnen. Eftersom de undervisas dagligen och har större inblick i olika sorters musik förmodade vi att deras svar och motiveringar skulle vara mer utförliga än på de andra skolorna. Detta visade sig inte stämma överlag. Den fråga där vi såg en märkbar skillnad i svaren var frågan om vad som är viktigast hos en artist eller grupp. I musikklassen hade flera skrivit till egna alternativ som på så sätt gav en tydligare bild av vad de tycker. Vi hade även en förutfattad mening om att barnen i musikklassen skulle lyssna på annan sorts musik än de andra, sådan musik som Sundin (1979) benämner som ”fin” musik eller exklusiv konstmusik, till exempel klassisk musik och opera. Men av alla 21 elever i musikklassen var det endast en som svarade att hon lyssnar på sådan musik.

Skolans ovilja till att ta in populärkulturen poängteras av Persson (2000). Han menar att eftersom populärkulturen många gånger sätter spår i elevernas sätt att tänka och vara, måste det tas tillvara i skolan också. Få barn i vår undersökning tror att lärarna vet vad eleverna lyssnar på för sorts musik och nästan lika få anser att ”deras musik” används i skolan. En intressant kommentar framkom i intervjuerna när en pojke skulle beskriva sin dag utifrån musiklyssnande. Han berättade om hur han lyssnar på musik på morgonen och på eftermiddagen hemma men skolan nämnde han bara med ett ”sen är det skola”. Detta antyder att pojken inte tycker att de lyssnar på musik i skolan utan att den har ett annat syfte, vad framgår dock inte. Vårt resultat visar också att endast åtta barn lyssnar på musik i samband med idrott. Även här kan man ana att de gör en skillnad mellan skolan och fritiden. Idag är

musik på idrottslektionerna i skolan vanligt och därmed anser vi att fler skulle ha svarat att de lyssnar på musik när de idrottar.

Som tidigare skrivits i inledningen har våra tidigare erfarenheter visat att det oftast är läraren som väljer vilken musik som ska förekomma i skolan. Detta har nu bekräftats av vår undersökning. Alla de intervjuade barnen vill ha mer av den musik de själva gillar i skolan. Sundin (1979) påpekade redan för nästan 30 år sedan att man som pedagog måste ta tillvara på erfarenheter ur barnens vardag och använda dem och Persson (2000) anser att pedagoger måste vara mottagliga för elevernas behov och livsstilar. Även Emanuelson (1990) trycker på att attityden i yrket är viktig. Pedagogen måste fortsätta vara nyfiken, vilja upptäcka och utvecklas. Vid en av våra intervjuer framkom att barnen fick ta med sig egna skivor till musiklektionen för att spela inför klassen, dock fick dessa skivor inte vara på något annat språk än svenska eller engelska, det vill säga de fick inte vara på barnens modersmål. Om man ska ta till vara på erfarenheter ur barnens vardag (Persson, 2000) bör det även innefatta musik från barnens hemländer. Om de andra barnen får höra musik från ett annat land och på ett främmande språk, vidgas deras kulturella vyer och det barnet som har tagit med sig musiken har möjlighet att berätta om hemlandet och musikkulturen. I och med detta tillåts barnet att växa och känna att han kan lära de andra något. Kursplanen i musik (Skolverket, 2002) pekar på hur musik är "ett gränsöverskridande språk som främjar förståelse och tolerans samt underlättar integration och samverkan i skola och samhälle" (s 42). Musiken kan även ha stor betydelse för utvecklingen av barnets identitet. Kanske är inte barnets hemland dess identitet, men här är det en fråga om var man passar in och hör hemma, vilket i sin tur har en stor betydelse för barnets identitetsskapande.

Skönlitteraturen har idag en framträdande plats i skolan men den mötte stort motstånd i början precis som populärkulturen många gånger gör idag (Persson, 2000). Förhoppningsvis kommer populärkulturen en dag få en lika stor betydelse i skolan som skönlitteraturen. I Lpo94 (Skolverket, 2006) påpekas att skolan ska sträva efter att eleverna stimuleras att inhämta kunskap. En omotiverad elev kan bli mer engagerad om skolan använder metoder som hämtas från elevens egen fritid (Persson, 2000) och eftersom barnen, enligt undersökningen, vill ha in mer av sin egen musik i skolan är det ett bra tillfälle att få engagerade och motiverade elever. Enligt en undersökning bland amerikanska ungdomar är musik i hörlurar vanligt under lektioner med självständigt arbete (Lilliestam, 2006). Enligt vår undersökning verkar inte detta vara något som skolorna här i Sverige har tagit efter. Det är endast ett fåtal barn som har

svarat att de får lyssna på musik i hörlurar i klassrummet. Men det förekommer trots allt i liten utsträckning och det är möjligt att denna metod kommer bli vanligare och vanligare. Det är ett sätt att tillfredsställa alla barns behov, både de som vill ha musik och de som inte vill. I Lilliestams (2006) undersökning framkommer också att 58 %, det vill säga mer än hälften av ungdomarna i den undersökningen använder musik som bakgrund när de gör läxor. Vår undersökning visar att endast 27 av 80 barn har musik på när de läser läxor. Detta kan bero på att de helt enkelt inte vill ha musik på vid läxläsningen men det kan också bero på att föräldrarna fortfarande har stor betydelse för barn i dessa åldrar och som Wiklund (2001) skriver har många föräldrar svårt att förstå varför ungdomar ska ha musik på när de läser läxor. Föräldrar ser detta som ett stort störningsmoment istället för något som främjar koncentrationen.

Trots den tekniska utvecklingen menar Lilliestam (2006) att CD-skivan fortfarande är det redskap som främst används till musiklyssnande. Detta påstående styrks av vår undersökning men precis som Lilliestam (2006) påpekar är mp3-spelare, datorer och nedladdning på god väg att slå ut CD-skivan i popularitet. I vår undersökning framkommer att nästan alla barn har en egen mp3-spelare och tillgång till dator hemma. Lilliestam (2006) skriver även om hur musiken ofta används för att medvetet inverka på humöret. Många använder musiken för att påverka minnen, positiva som negativa, men också för att skapa stämning, förstärka och leva ut känslor (Lilliestam 2001). Detta är något som även framkom i vår undersökning. Över hälften av barnen svarar att de aktivt väljer musik utifrån vilket humör de är på för att försöka ändra eller stärka en känsla, men de gör det på olika sätt. En del väljer glad musik när de är arga för att ändra sitt humör, medan andra vill lyssna på hårdare musik när de är arga för att få utlopp för sin aggression. Ytterligare några av barnen svarar att humöret påverkas av musik de hör runtomkring, som de inte själva har valt. I vår undersökning framkom att den största betydelsen musik hade i barnens liv, var just förmågan att påverka humöret på grund av eller med hjälp av musiken, även när det gällde att lätt kunna ta fram gamla minnen hade musiken en stor betydelse.

Jönsson m.fl. (1993) diskuterar i sin undersökning att musiksmaken skiljer sig i hög grad beroende på var man bor, vilket i sin tur leder till skilda livsstilar, handlingar och sociala prestationer. Till viss del har vi märkt av detta i vår undersökning då hiphopen dominerar på den invandrantäta skolan i Skåne. Där kunde vi se att dessa barn får delar av sin identitet från musiken. Genom att lyssna på hip hop lär de sig hur de ska klä sig, vilket språk de ska

använda och så vidare, allt för att leva som hip hoppare lär. Hip hop förekommer knappt i musikklassen i Stockholm. Som tidigare nämnts har barnen i musikklassen en annan syn på artisteri och detta kan också här vara en orsak. Många gånger ses inte hiphopen som rumsren och den innehåller mer ord än musik, medan den på andra platser ses som en livsstil eller identitet mer än en musikstil.

Barnen i vår undersökning konsumerar mycket musik, detta är något vi har kunnat konstatera. Detta passar delvis in med vad Lalander och Johansson (2002) kallar ungdomskultur. Barnen är också en bra tillgång för den kommersiella marknaden då deras efterfrågan på moderna produkter för musiklyssning är stor. Detta är en av de utmärkande egenskaperna i att även vara en del av gruppen tweenies (Schyberg, 2004). Vid besöken i klasserna tyckte vi att många barns attityd och utseende visade att de ville verka äldre än vad de var, men när vi sedan gick igenom enkäterna och intervjuerna märktes det att detta i många fall bara var en yta då svaren visade att föräldrar är en mycket stor del av deras liv. Så trots att barnen till viss del passar in under tweeniesbegreppet är de fortfarande mer barn än ungdom.

5.1 Slutsats

Musik är något som används i mycket stor utsträckning av barn och ungdomar idag, den utgör en stor del av vardagen. Det pågår fortfarande en konflikt mellan skola och ungdomar i synen på musiklyssnandets vara eller inte vara på lektioner, något som vi i början av denna undersökning hade på känn och som vi nu fått bekräftat, genom att prata med barn om hur deras vardag ser ut. Något som vi däremot inte fått helt utrett är vad musiken betyder för barnen. Musiken är en så självklar del av ungas vardag idag att de inte reflekterar över i vilken utsträckning den finns runtomkring dem, därför kan de inte heller definiera exakt vad den betyder för dem, den bara finns där. Men om vi läser mellan raderna på de svar vi fått om hur och när de använder musik, kan vi urskilja att musiken ändå betyder en hel del för barnen. Det har framkommit att musiken har en betydelse för att framkalla bra och dåliga minnen och för att påverka humöret. Musik har även en viss betydelse för barnets identitetsskapande, Vem är jag? Vilken grupp ska jag tillhöra? Hur ska jag bete mig för att passa in? Detta syntes tydligast på den skolan där många av barnen lyssnade på hip hop. För att få en djupare bild av musikens betydelse tror vi att det hade krävts samtal med äldre och fler barn. Även lärares tankar och åsikter hade kunnat ge en intressant vinkel på musikens förekommande i skolan, men detta får sparas till framtida forskning.

6. SAMMANFATTNING

Syftet med denna undersökning är att undersöka hur barn och unga i åldern 9-12 år använder sig av musik på fritiden och i skolan och om musiken har någon speciell betydelse för dem. Litteraturen pekar till stor del på musikens roll för identitetssökandet och att skolan många gånger har svårt för att ta tillvara på populärkulturens och musikens många fördelar. Flera författare påpekar hur viktigt det är att lärare är öppna för ungdomars intressen och kultur och försöker få med dessa i skolans undervisning. Likaså medias inverkan på barn och unga poängteras i litteraturen och även det bör lärare vara öppna för att ta in mer i skolan.

Metoden som användes i vår undersökning var kvalitativa intervjuer med sex barn för att kunna fråga dem på djupet om deras musikanvändande. För att förstärka svaren gjordes även en kvantitativ enkätundersökning i fyra klasser på tre olika skolor. En av dessa klasser var en musikklass. Denna klass valdes för att uppmärksamma eventuella skillnader i svaren. Resultatet av intervjuerna och enkätundersökningen visar att musiken används mycket på fritiden där den finns runtom barnen hela tiden. Undersökningen visar även att musiken används till viss del i skolan, dock inte så mycket som många barn önskar. Det har också framkommit att barn idag är viktiga i konsumentmarknaden då de använder många tekniska redskap för musiklyssnande. De olika klassernas svar var överlag lika på de flesta punkter. Vad musiken betyder för barnen framkommer inte så tydligt i resultatet. Men vi har försökt läsa mellan raderna för att erhålla de svar som barnen gav indirekt på denna fråga, och kommit fram till att musiken har betydelse för minnen, humör och till viss del även identitetssökande. Barnen var dock inte medvetna om hur mycket musiken betydde för dem då den, som ett barn sa, finns runtomkring dem hela tiden, den är en så stor del av vardagen att många av barnen inte reflekterar över hur stor.

Barn använder sig av musik och de gör det i stor utsträckning, många gånger större än vad de själva är medvetna om. De använder musik för att minnas gångna händelser, bra som dåliga, de använder den för att skapa en identitet, för att hitta en plats att passa in, för att visa vem de är eller vill vara.

REFERENSLISTA

Andersson, Lars Gustaf. (2006) I Nationalencyklopedin, sökord: Populärkultur.

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=551007, 2007-01-26

Bjørkvold, Jon-Roar. (1994). *Den musiska människan*. Stockholm: Runa Förlag.

Bohlin, Folke. (2006). I Nationalencyklopedin, sökord: Musik.

http://ne.se/jsp/search/printarticle.jsp?i_art_id=260681&i_sect_id=260681, 2007-01-15

Campbell, Don. (1998). *Mozarteffekten – Musikens oanade kraft*. Malmö: Egmont Richter.

Denscombe, Martyn. (2000). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur.

Emanuelson, Bo. (1990). *Musik i skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Fornäs, Johan, Boëthius, Ulf, Ganetz, Hillevi & Reimer, Bo. (1993). *Unga stilar och uttrycksformer*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposiom AB.

Jönsson, Ingrid, Trondman, Mats, Arnman, Göran & Palme, Mikael. (1993). *Skola – fritid – framtid*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lalander, Philip & Johansson, Thomas. (2002). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur

Lilliestam, Lars. (2006). *Musikliv. Vad människor gör med musik – och musik med människor*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.

Lilliestam, Lars. (2001) Tvärsnitt, nr 1.

<http://www.vr.se/huvudmeny/arkiv/2001/tvarsnittnr12001/ungdomarmusikomfjortismusikgladpopochhangelsoul.4.6140245810e5f4492308000229.html>, 2007-01-04

Myndigheten för Skolutveckling. (2006) *Att utveckla samverkan Skola-föräldrar*
http://www.skolutveckling.se/digitalAssets/52725_PM_samarbete_skolaforaldrar1.pdf, 2007-02-18

Patel, Runa & Davidson, Bo. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.

Persson, Magnus (red.). (2000). *Populärkulturen och skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Schyberg, Dick. (2004). BRIS-tidningen, nr3

http://www.mumland.com/upload/support_bris/news/BRISnr304.pdf 2007-01-04

Skolverket. (2002). *Grundskolan - kursplaner och betygskriterier 2000*. Stockholm: Skolverket och Fritzes.

Skolverket. (2006). *Lpo 94 – Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes förlag AB.

SOU 1997:121. *Den öppna skolan*.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/52/21/2f4a3ad8.pdf>, 2007-01-26.

Sundin, Bertil. (1979). *Barnets musikaliska värld*. Lund: Liber Läromedel.

Sundin, Bertil. (2003). *Barns musikaliska utveckling*. Stockholm: Liber AB.

Säljö, Roger. (2005). *Lärande & kulturella redskap*. Stockholm: Nordstedts Akademiska Förlag.

Wiklund, Ulla. (2001). *Den lydiga kreativiteten*. Stockholm: Utbildningsradion AB.

Muntliga källor

Torgny Ottosson (2006-11-06). *Kvalitativa forskningsmetoder*. Föreläsning Kristianstad: Högskolan Kristianstad.

Bilaga 1

Kryssa för det eller de alternativ som stämmer bäst för dig.

1. Tjej
 Kille

Ålder: _____

2. Hur ofta lyssnar du på musik varje dag?

- Mindre än 1 timme
 1-4 timmar
 5-8 timmar
 9-12 timmar
 Mer _____

3. När lyssnar du på musik?

- När jag läser läxor
 Vid transport (bil, buss, cyklar, promenerar o.s.v.)
 När jag idrottar
 När jag ska sova
 När jag träffar kompisar
 När jag vill slappna av
 I bakgrunden när jag är hemma
 I skolan på rasten
 I skolan under musiklektioner
 I skolan under andra lektioner med hörlurar (musik som jag själv valt)
 I skolan under andra lektioner (hela klassen lyssnar på samma musik som läraren har valt)
 I skolan under andra lektioner (hela klassen lyssnar på samma musik som vi själva har fått välja)
 Annat: _____
-

4. Vilken sorts musik/artister/grupper lyssnar du ofta på?

5. Vilken/vilka radiokanaler lyssnar du på?

- Lyssnar inte på radio

6. Vad av följande har du som är DITT eget?

- Stereo
- Dator
- Mp3
- Ipod
- Mobiltelefon
- TV
- Video
- Dvd

7. Vilket använder du till musiklyssning?

- Stereo
- Dator
- Mp3
- Ipod
- Mobiltelefon
- TV
- Video
- Dvd
- Annat: _____

8. Hur får du tag på musiken du lyssnar på?

9. Använder du internet för att lyssna på/använda musik?

Nej

Ja, hur? _____

10. Tror du att dina lärare vet vilken musik du lyssnar på?

Ja

Nej

11. Tycker du att den musiken du lyssnar på används i skolan?

Nej

Ja

Hur/när? _____

12. Lyssnar du på olika sorters musik beroende på vilket humör du är på?

Ja

Nej

Berätta: _____

13. Påverkar olika sorters musik ditt humör?

Ja

Nej

Berätta: _____

14. Vad är viktigast för dig?

- Musiken
- Texten
- Artistens/gruppens stil
- Sångrösten
- Att artisten är en förebild (någon att se upp till)
- Att gruppen/artisten ser bra ut
- Musikvideon

Annat: _____

15. Utövar du själv musik på fritiden?

- Nej
- Ja

Vad? _____

16. Numrera följande alternativ efter vad du tycker är viktigast för dig. Nummer 1 är viktigast.

Kompisar, musik, idrott, skolan, media (film, TV, dataspel), föräldrar, syskon och övrig familj, fritidsintressen.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

Tack för hjälpen!

Caiza & Jennie

Bilaga 2

Intervjuguide

1. Beskriv din dag utifrån musiklyssnande, från det du vaknar tills du går och lägger dig
Hur, när, var lyssnar du på musik.

2. Vilken musik lyssnar du på? Motivera
Vad betyder mest? Musiken, texten, stilen, förebilder osv. Motivera

3. Lyssnar du på radio?

Vilka kanaler?

Varför?

Vem väljer kanal?

Varför inte andra?

4. Tekniska prylar. Vilka har du?

Användning

Internet, musik?

5. Används musik i skolan?

Vilken musik används?

Hur skulle du vilja att det var?

Utövas musik? Hur, var, när?

6. Humör, hur påverkar ditt humör det du lyssnar på?

Påverkar musiken ditt humör?

Motivera

7. Identitet, försöker du likna någon artist?

Påverkar musik dina klädval osv.?

8. Utövar du musik?

Hur, var, när?

De stora områdena blir:

Vilken musik- identitet

Radio

Teknik

Humör

Fritid

Skolan